

Het beste politiekorps van de hele wereld: Met alle geweld leren...

prof. dr. Otto M.J. Adang

Rede uitgesproken bij de
aanvaarding van
het Lectoraat Openbare Orde
& Gevaarbeheersing
aan de Politieacademie

Het beste politiekorps van de hele wereld: **Met alle geweld leren...**

prof. dr. Otto M.J. Adang

Rede uitgesproken bij de aanvaarding van
het Lectoraat Openbare Orde & Gevaarbeheersing
aan de Politieacademie

op vrijdag 13 januari 2006 in Burgers' Zoo te Arnhem

Inhoudsopgave

1. Publicaties van het onderzoeksprogramma <i>“Gevaar- en geweldbeheersing in conflictsituaties”</i>	6
2. Lectorale rede van prof. dr. Otto M.J. Adang <i>“Het beste politiekorps van de hele wereld: Met alle geweld leren...”</i>	8
3. Referenties	31
4. Curriculum Vitae Otto Adang	33
5. Uitgebreide bibliografie onderzoeksprogramma <i>“Gevaar- en geweldbeheersing in conflictsituaties”</i>	35
6. Leerstoel Openbare Orde & Gevaarbeheersing	43
7. Onderzoeksvragen: het veld aan het woord	45

Dit is een publicatie van het onderzoekprogramma *Geweld- en gevaarbeheersing in conflictsituaties*.
Overige publicaties van dit onderzoekprogramma zijn:

Omgaan met conflictsituaties: op zoek naar goede werkwijzen bij de politie.

Otto Adang, Nicolien Kop, Henk Ferwerda, Johan Heijnemans, Wilfried Olde Nordkamp, Peter de Paauw, Kees van Woerkom.
Uitgeverij Kerkebosch, Zeist, 2006

Met alle geweld leren... De strategische aanpak van risico-evenementen.

Otto Adang, Elsevier overheid, 's-Gravenhage, 2005

Beheersing van gevaar. Praktijkboek voor de opleiding van vuurwapendragenden en de toetsing van geweldstoepassing. (derde, herziene druk).

O.M.J. Adang. & J.S. Timmer, Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage, 2005

Spray met visie, visie op spray. Afsluitende onderzoeksrapportage van het "Pepperspray Project".

Otto Adang, Jos Mensink & Carin Esman. Politieacademie, Apeldoorn, 2005

Hooligans in beeld. Van informatie naar aanpak.

H.B. Ferwerda & O.M.J. Adang. Uitgeverij Kerkebosch, Zeist, 2005

De invoering van pepperspray bij de Nederlandse politie. "Ik wil dit nooit meer meemaken".

O.M.J. Adang & J. Mensink, Politieacademie, Apeldoorn, 2003

Beheersing van gevaar. Praktijkboek voor de opleiding van vuurwapendragenden en de toetsing van geweldstoepassing. (tweede, herziene druk).

O.M.J. Adang. & J.S. Timmer, Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage, 2002

Trias: lessen voor het overheidsoptreden bij een internationale gijzelingsactie.

O.M.J. Adang, Tandem Felix, Beek-Ubbergen, 2002

"Spray!" Een nieuw gewelddmiddel voor de Nederlandse politie.

O.M.J. Adang & J. Mensink Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage, 2001

Policing Euro 2000. International police co-operation, information management and deployment.

O.M.J. Adang & C. Cuvelier, Tandem Felix, Beek-Ubbergen, 2001

To save lives. Proceedings of the First European Conference on Hostage Negotiations.

Edited by O.M.J. Adang. & E. Giebels,
Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage, 1999'

Netten, stokken en sprays. Nieuwe wapens voor de Nederlandse politie?

O.M.J. Adang, R. v.d. Wateren & P.J.S. Steernberg.
Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage, 1999

Beheersing van gevaar. Praktijkboek voor de opleiding van vuurwapendragenden en de beoordeling van geweldstoepassing.

Onder redactie van O.M.J. Adang. & J.S. Timmer. Deventer, Gouda Quint, 1998

Het beste politiekorps van de hele wereld: Met alle geweld leren...

Inleiding

Geachte aanwezigen,

Ronaldinho is de beste voetballer van de wereld. Tenminste, dat vinden de kenners: zijn collega's en voetbalcoaches. Er zijn zeker 15 beste politiekorpsen van de wereld. Tenminste, dat vinden ze zelf. Een zoektocht op Internet leverde zo'n 15 al dan niet zelfbenoemde kandidaten op voor de titel "het beste politiekorps van de hele wereld". Dat varieert van de bobbies van Scotland Yard tot de "finest police in the world" uit New York en de Amerikaanse FBI. In de voorbereiding van een seminar deze week over de recente rellen in Frankrijk kwam ik ook tegen hoe in maart 2005 een Franse moslimexpert aangaf dat het feit dat er na 9/11 in Frankrijk geen problemen zijn geweest met Fransen met een moslimachtergrond vooral te danken is aan het feit dat – zoals iedereen weet – Frankrijk de beste politie van de wereld heeft¹.

Nederland is een geval apart. Natuurlijk vinden ze in Amsterdam dat ze de beste politie van de wereld hebben. In de jaren negentig van de vorige eeuw werd organisatieadviseur en hoogleraar Cees Zwart door toenmalig korpschef Nordholt gevraagd om een "biograaf" van het Amsterdamse korps te worden, om leer- en werkmateriaal in handen te krijgen voor politiemensen. Prijzenswaardig natuurlijk. Maar Nordholt had nóg een bedoeling met zijn opdracht: in het lezenswaardige resultaat "Diender in Amsterdam" beschrijft Zwart hoe Nordholt hem vertelde dat op deze wijze "eens temeer zou blijken dat Amsterdam het beste politiekorps van de wereld heeft" (Zwart, 1999, p 33o). Hoe je tot een dergelijke vaststelling zou kunnen komen, door alleen in Amsterdam rond te kijken en met Amsterdamse politiemensen te praten – want dat is wat Zwart deed – blijft natuurlijk de vraag.

Amsterdam heeft dan misschien het beste politiekorps van de wereld, Twente heeft het beste politiekorps van Nederland. Minister Remkes van Binnenlandse Zaken heeft althans die conclusie getrokken op basis van zijn eerste 'prestatievergelijking' van de 26 politiekorpsen in het jaar 2002². Het korps Twente haalde toen 68 van het maximum van 80 punten dat kon worden toegekend

1 <http://english.safe-democracy.org/keynotes/immigration-is-integration-failing.html>

2 http://www.regering.nl/actueel/nieuwsarchief/2003/12December/11/42_24039.jsp

voor zaken als 'tevredenheid van de bevolking', aantallen arrestaties en aanhoudingen en snelheid van werken. Aan die conclusie liggen tenminste duidelijke criteria en meetbare resultaten ten grondslag, al is er discussie over mogelijk of het de juiste criteria zijn. Je kunt daar eindeloos over twisten en het blijft natuurlijk een zinloze exercitie. Want we kunnen nog steeds niet naar Twente of naar Amsterdam bellen als we de beste politie van Nederland nodig denken te hebben...

Jezelf als beste betitelen kan nuttig zijn als een vorm van peptalk, als een manier om je mensen te motiveren, dus je kunt je voorstellen dat een hoofdcommissaris of andere verantwoordelijke zijn korps graag als "beste" betitelt. Er is echter ook een nadeel aan verbonden. Wat opvalt is dat de betiteling "beste politie van de wereld" vaak gehanteerd wordt als er iets mis is gegaan, of als er een verandering tegengehouden moet worden. Zo is de provinciale politie van Buenos Aires niet alleen het grootste politiekorps van Argentinië met zo'n 48.000 agenten, maar ook het meest in opspraak, met corruptie op grote schaal, ernstige mensenrechtenschendingen en betrokkenheid van agenten bij criminaliteit. Onder toenemende druk voor hervorming noemde de toenmalige provinciale gouverneur Duhalde zijn korps "de beste politie van de wereld"³.

Als in Groot-Brittannië blijkt dat verdachten zoals de Birmingham six of de Guildford four onterecht veroordeeld zijn op basis van valse bekentenissen die uit ze geslagen zijn of als agenten van de Metropolitan police een onschuldige Braziliaan in de Londense metro hebben doodgeschoten, wordt benadrukt dat de Britse politie de beste van de wereld is⁴.

Op die manier wordt het etiket van de beste zijn een rem op verandering, een belemmering om je aan te passen en om te leren. Je weet het toch allemaal al? En dat terwijl steeds meer de nadruk gelegd wordt op het feit dat ook de politie een lerende organisatie zou moeten zijn. Het begrip is geïntroduceerd door Peter Senge (1990) en verwijst naar een organisatie die voortdurend zijn mogelijkheden vergroot om zich aan te passen en zijn toekomst te creëren.

Over dat aspect zou ik het, aan de hand van een aantal concrete voorbeelden

3 <http://www.tni.org/reports/drugs/folder3/rossi.htm>

4 http://thecurmudgeonly.blogspot.com/2005_07_01_thecurmudgeonly_archive.html

binnen het domein Openbare Orde & Gevaarbeheersing, vanmiddag graag met u willen hebben, over een politie die met alle geweld wil leren. Juist het gegeven dat de politie namens ons allen het geweldmonopolie uitoefent, stelt eisen aan de manier waarop ze dat doet: zorgvuldig, gematigd, gepast, verantwoord, veilig of welke woorden je daar verder ook bij kunt verzinnen. We zouden mogen verwachten, moeten eisen dat de politie in dat verband weet wat ze doet en haar bevoegdheid hanteert op basis van een gefundeerde handelwijze, net zo goed als dat, wanneer we naar de dokter gaan, verwachten dat hij handelt op basis van een goede diagnose en professionele en gevalideerde werkwijzen.

Ook de Nederlandse politie wil een lerende organisatie zijn en in haar nieuwjaars toespraak heeft Ineke Stam deze week nog eens aangegeven welke rol de Politieacademie wil spelen in het "een leven lang leren" van politiemensen. En natuurlijk, wie kan er tegen zijn? De Amerikaanse politiewetenschapper William Geller (1997) heeft eens op een rijtje gezet wat het zou betekenen als de politie er echt werk van zou maken een lerende organisatie te zijn of te worden. Essentieel daarbij is dat je analyseert waar je mee te maken hebt en onderzoekt wat werkt en wat niet, in plaats van de ene tactiek naar het andere project te gaan bij de aanpak van problemen.

Om nog maar even een vergelijking met de voetbalwereld te maken: Guus Hiddink zit in het vliegtuig naar Australië niet de Voetbal International te lezen, die analyseert video's van zijn tegenstanders en van de wedstrijden van zijn eigen elftal.

Geller heeft het over politiekorpsen die de diepte van het water testen door er met twee voeten tegelijk in te springen en het verbaast dan ook niet dat hij het heeft over de politie als een organisatie met een leerhandicap. Hij geeft aan wat hij daarmee bedoelt en benoemt de obstakels die hij ziet voor een benadering waarbij analyse, onderzoek en kennis de basis vormen van het politieel handelen. Ik denk dat velen van u die obstakels bekend voorkomen:

- Er is scepsis over de ivoren toren van de wetenschap: onderzoek is vaak onpraktisch en staat ver van praktijk af
- Veel onderzoek gaat over de politie maar vindt plaats zonder wezenlijke inbreng vanuit of betrokkenheid van de politie
- Het idee dat "het bij ons anders is", en dat er geen algemene wetmatigheden voor politiewerk zouden zijn

- Het idee dat nadenken de hiërarchie of de discipline ondermijnt
- Het idee dat nadenken en reflectie het doen ondermijnt & doen is natuurlijk de kern van het politiewerk
- Het idee dat bezig zijn met kennis en onderzoek eigenlijk geen werk is, een idee dat helaas ook binnen de Politieacademie zelf nog voorkomt
- Het feit dat het wel zo comfortabel is om vast te kunnen houden aan een bepaalde mening en dat onderzoek lastig, want dat zou er wel eens toe kunnen leiden dat je een lang gekoesterde mening moet herzien
- En natuurlijk is er het eeuwige obstakel gebrek aan tijd/ gelegenheid/ ondersteuning etc.

Geller noemt een aantal ideeën om deze obstakels binnen politiekorpsen te overkomen. Een van zijn ideeën is om op overtuigende wijze te laten zien dat er ook onderzoek is dat praktische voordelen biedt voor politieorganisaties en politiemensen. Ik wil dit graag in de komende minuten met u doen en u daarmee tevens aan de hand van een aantal voorbeelden laten zien hoe het lectoraat en de kenniskring een bijdrage willen leveren aan de politie als lerende organisatie.

Omgaan met conflictsituaties

Laat ik beginnen met u te vertellen over het onderzoek "Omgaan met conflictsituaties" (Adang e.a., 2006). De politie heeft als "sterke arm" tot op zekere hoogte de plicht om op te treden waar gewone burgers mogen vluchten. Van politieambtenaren wordt verwacht dat zij zakelijk, doordacht én doortastend moeilijke taken vervullen in soms gevaarlijke situaties. Gepast en proportioneel geweldgebruik is de kern van behoorlijk politieoptreden. Het politieoptreden gaat daarnaast vaak gepaard met heftige emoties en het kan grote gevolgen hebben, zowel voor burgers als voor betrokken politieambtenaren. De afgelopen jaren is er veel gediscussieerd over de veiligheid en de optredende gevaren tijdens het werk voor politiemensen. Er is ook een toenemende aandacht voor het geweld dat tegen politiemensen plaatsvindt. Er zijn de afgelopen jaren verschillende initiatieven genomen die tot doel hebben het optreden van geweld in de interactie politie- publiek te verminderen. Te denken valt daarbij onder andere aan de invoering van geweldprotocollen, aan de projectmatige en geïntegreerde aanpak van probleemsituaties in bijvoorbeeld horecagebieden, aan de invoering van pepperspray en aan vernieuwingen in de (voortgezette) opleidingen voor agenten zoals vaardigheden aanhouden in groepsverband en

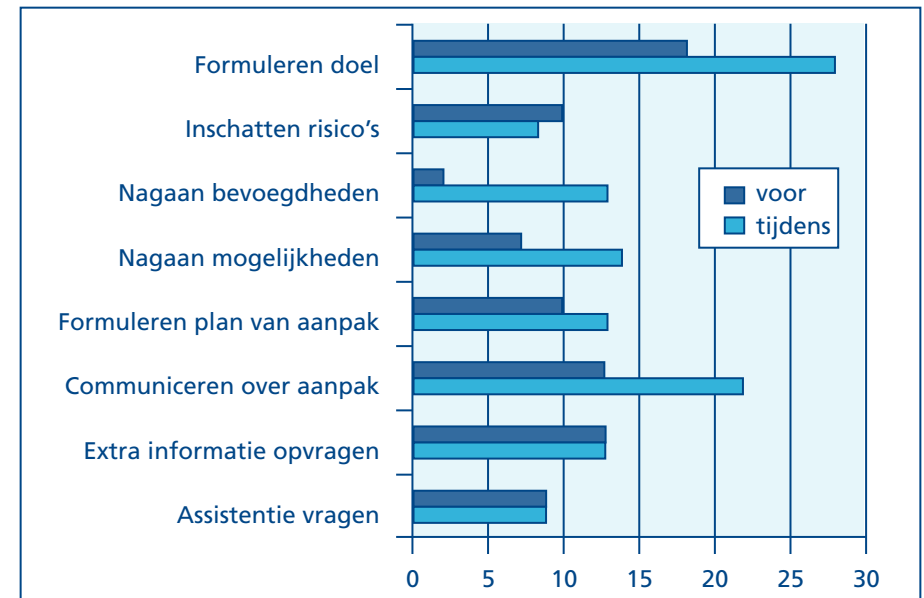
situatiegeoriënteerd opleiden. In dat verband is het opvallend dat er tot nu toe slechts een beperkt aantal publicaties over conflictbehandeling en interventies binnen de basispolitiezorg beschikbaar is en dat er nog niet veel systematische kennis is over de effectiviteit van verschillende vormen van politieoptreden in lastige, potentieel gevaarlijke situaties.

Uit het onderzoek van Timmer (1999) blijkt dat “gevaarsituaties zich voornamelijk voordoen bij aanhoudingen en verbaliseringen, bij het onder controle brengen van gestoorde of gedroegde personen en in de bestrijding van relatief kleine verstoringen van de openbare orde”, waarbij te denken valt aan uitgaansgeweld en conflicten in verband met groepen allochtone jongeren. Desondanks is het optreden van geweld relatief zeldzaam. Uit de onderzoeken van Uildriks (1997) en bureau Driessen (Kop e.a. 1997) blijkt dat zelfs tijdens aanhoudingen agenten in meer dan 97% van alle gevallen de controle over de situatie behouden en er van geweld geen sprake is.

In opdracht van het programma Politie en Wetenschap is het onderzoek “Omgaan met conflictsituaties” opgezet en uitgevoerd om meer zicht te krijgen op de verschillende aanpak(ken) die politiemensen hanteren in verschillende typen lastige, potentieel gevaarlijke conflictsituaties en om te kijken of het mogelijk is elementen uit de verschillende aanpakken te identificeren als “goede werkwijze”. In samenwerking met Henk Ferwerda van Advies- en Onderzoeksgroep Beke zijn documenten geanalyseerd, groepsinterviews in de vorm van expertmeetings gehouden en praktijkobservaties verricht waarbij ook interviews met optredende agenten gehouden. De dataverzameling richtte zich specifiek op drie typen conflictsituaties: interacties met psychisch gestoorde, interactie met groepen jongeren en interacties in uitgaansgebieden. Voor de praktijkobservaties werden gebieden geselecteerd die de kans zouden vergroten daadwerkelijk gebeurtenissen te observeren die relevant waren voor de beantwoording van de onderzoeksvragen. Desondanks zijn er tijdens de 467 uur dat in totaal 57 diensten geobserveerd zijn slechts 67 gebeurtenissen waargenomen die binnen de termen van het onderzoek als *potentieel* gevaarlijke situatie betiteld konden worden.

In de afgelopen jaren is op grond van eerder onderzoek een aanpak geformuleerd voor de veilige benadering van potentieel gevaarlijke situaties in de praktijk. Deze zogenaamde doel-aanpak analyse (Adang & Timmer, 2005) is ook steeds meer ingevoerd in onderwijs en training. Onze onderzoekers heb-

ben tijdens hun observaties onder andere gescoord of tijdens het optreden voorafgaande aan het contact met het publiek of tijdens dit contact gebruik is gemaakt van (elementen uit) die doel-aanpak analyse.

Figuur 1: Toepassing van elementen uit de doel-aanpak analyse voor en tijdens 64 geobserveerde potentiële conflictsituaties (getallen zijn percentages)

Uit de resultaten in figuur 1 blijkt dat dat dus nogal tegenvalt. De conclusie is dat agenten over het algemeen weinig planmatig te werk gaan en dat de betrokken agenten meestal niet met elkaar bespreken hoe ze een concreet geval gaan aanpakken. De samenwerking gaat schijnbaar “vanzelf”. In dat verband is het opvallend dat agenten die meer met elkaar samenwerken vaker elementen uit de doel-aanpak analyse toepassen dan agenten die minder vaak met elkaar samenwerken. Wat ook opviel was dat incidenten vaak ten onrechte als op zichzelf staande gebeurtenissen worden behandeld, waarbij maar beperkt gebruik gemaakt wordt van beschikbare informatie. Ook blijkt uit het onderzoek dat er na afloop weinig gesproken wordt over specifieke incidenten of de aanpak van lastige conflictsituaties in het algemeen.

Wel blijken er onder agenten wel tal van opvattingen te leven over wat “goede werkwijzen” zijn, alleen bleken agenten daar niet met elkaar over te praten. Zolang dat niet gebeurt, kan er natuurlijk geen gedeelde opvatting ontstaan over wat een goede werkwijze is. Wat politiemensen daarbij ook parten speelt is het zogenaamde “split second syndroom” (Fyfe, 1998). Kenmerken van het split-second syndroom zijn de volgende:

- Het is onmogelijk algemeen geldende principes te ontwikkelen voor de aanpak van gevaarlijke situaties, omdat geen twee situaties gelijk zijn
- De enige werkbare manier is om politiemensen te trainen zo snel mogelijk te reageren op noodsituaties en zo snel mogelijk oplossingen daarvoor te bedenken
- Omdat de oplossingen snel en onder grote druk bedacht worden, is het onvermijdelijk dat een groot deel niet werkt of averechts werkt
- Iedere vorm van kritiek op “foute” oplossingen is daarom onredelijk gepraat achteraf en schadelijk voor toekomstige besluitvaardigheid en toekomstig doortastend optreden
- Ieder oordeel over de juistheid van politieel optreden mag uitsluitend gebaseerd worden op de omstandigheden tijdens de kritieke situatie. Als het politieoptreden een reactie was op een provocatie van een burger dan is dat de schuld van de burger, en niet van de politie

Uit de resultaten van “Omgaan met conflicten” blijkt zonneklaar dat van optreden in een fractie van een seconde geen sprake is. Wanneer er vanuit de meldkamer een melding wordt doorgegeven, zit er tussen het tijdstip van de melding en het moment dat agenten daadwerkelijk ter plaatse zijn, gemiddeld 5 minuten.

En hoewel het vanzelfsprekend waar is dat geen twee situaties gelijk zijn, blijkt ook in dit onderzoek weer dat het mogelijk is een aantal “typesituaties” te onderscheiden, die (met variaties) steeds weer terugkomen en het leeuwendeel van de (potentiële) conflictsituaties vormen.

M.b.t. psychisch gestoorden worden politiemensen steeds weer geconfronteerd met overlastsituatie in de publieke ruimte, of in een woning of ander pand; met hulpverlening aan een verward/ gestoord/ suïcidaal persoon en met het opsporen, aanhouden en terugbrengen van een psychiatrisch patiënt.

M.b.t. de omgang met groepen (allochtone) jeugdigen keren de volgende situaties keer op keer terug: het geven van een bekeuring/ waarschuwing in het kader van “zero tolerance” beleid en overlastsituaties in de publieke ruimte.

M.b.t. het optreden in horecagebieden doen zich de volgende conflictsituaties voor:

- vechtpartij op straat;
- problemen aan de deur van een horecagelegenheid;
- bekeuring in het kader van “zero tolerance” beleid (bijvoorbeeld voor wildplassen).

Het is mogelijk om voor dergelijke typesituaties handelingsregels te benoemen (bijvoorbeeld in de vorm van een bejegeningprofiel) op basis van bestaand of te formuleren beleid. De gang van zaken in uitgaansgebieden geeft bijvoorbeeld aan dat de combinatie van een duidelijk beleid, gerichte inzet van competent personeel en afspraken met derden in de vorm van convenanten zijn vruchten afwerpt.

Ook al hebben we ons best gedaan voor het onderzoek waarnemingen te doen op tijden en plaatsen dat de kans op het optreden van potentieel gevaarlijke situaties verhoogd leek, is het in de praktijk iedere keer weer een probleem dergelijke situaties in een onderzoek mee te maken: ze zijn gewoon vrij zeldzaam. Dat maakt het onmogelijk om op kwantitatieve basis harde conclusies te trekken over welke elementen uit de verschillende aanpakken te identificeren zijn als “goede werkwijze”. Daar is vervolgonderzoek voor nodig, maar het onderzoek maakt al wel duidelijk dat de sleutel voor goede werkwijzen gelegen is in een aanpak die potentieel gevaarlijke situaties minder als op zichzelf staande gebeurtenissen behandelt, waarbij handelingsregels geformuleerd en gecommuniceerd worden voor te onderscheiden typesituaties. Het onderzoek maakt ook duidelijk dat er in dat opzicht nog veel winst te behalen is in de praktijk. Het er met elkaar over hebben, met een mooi woord politiekundige intervisie, is daarvoor essentieel.

What works

Uitgangspunt in het onderzoek “Omgaan met conflictsituaties” was dat, om tot de vaststelling te komen wat een goede werkwijze is, het belangrijk is om je niet alleen maar te richten op wat fout gaat, op incidenten of op zaken die uit de hand lopen. Dat zou net zoiets zijn als dat je, om de werking van het menselijk lichaam te begrijpen, alleen maar zieke mensen bekijkt. Je moet vooral ook nagaan wat WEL werkt. Het begrijpen van successen is net zo belangrijk als het analyseren van falen. Die gedachtegang past goed bij de zogenaamde “what works” benadering die de laatste jaren terrein wint, vooral op het gebied van criminaliteitspreventie, en die door de Amerikaanse politieonderzoeker Sherman geïnitieerd is (Sherman e.a., 1997).

Sherman stelt dat politiewerkwijzen gebaseerd zouden moeten zijn op wetenschappelijk bewijs over wat het beste werkt. Immers, zonder onderzoek is niet vast te stellen of een werkwijze het gewenste effect heeft of misschien zelfs wel het tegengestelde tot gevolg heeft van wat je wilt bereiken. Het hebben van een standpunt over de effectiviteit van een bepaalde aanpak is niet genoeg en als de onderbouwing ontbreekt zegt jarenlange ervaring ook niet alles.

Sherman is heel streng in zijn “evidence-based” benadering (die hij vergelijkt met het testen van de werkzaamheid van medicijnen). Hij deelt onderzoeken en evaluatiestudies in naar wetenschappelijke/ methodologische kwaliteit. Hij onderscheidt daarbij vijf niveaus. Het eerste niveau omvat correlatieonderzoek, het tweede niveau een voor- en nameting zonder controlegroep. Resultaten van onderzoeken tellen voor Sherman pas mee als ze methodologisch tenminste niveau 3 halen (Quasi-experimenteel met controle groep), maar het ideaal van Sherman is dat werkwijzen onderzocht worden via experimenten met meerdere groepen, waarbij gecontroleerd wordt voor andere variabelen (niveau 4) en gerandomiseerde experimenten (niveau 5) waarbij de resultaten via richtlijnen in de praktijk gebracht moeten worden. Daarmee legt hij de lat heel hoog, en zonder in het split-second syndroom te vervallen is het van belang rekening te houden met verschillen in context, waarbij er sprake is van allerlei omstandigheden die je als onderzoeker en als politie niet in de hand hebt. Het gevaar van overgeneraliseren ligt anders op de loer.

Sherman verklaart ook te eenzijdig een bepaalde wetenschappelijke methode, namelijk het experiment, heilig als enig “juiste” manier om onderzoek te doen. Ik denk dat hij daarbij andere onderzoeksmethoden tekort doet. In de

politiepraktijk is het daarnaast niet altijd mogelijk om een experiment volgens wetenschappelijke criteria op te zetten. We hebben bijvoorbeeld afgelopen week de ontruiming van een bos met actievoerders gezien in Schinveld. In mijn commentaar gaf ik aan hoe de ontruiming van de Schinveldse bossen gewelddoos zou kunnen verlopen.

“De marechaussee moet bij de ontruiming van het bos in Schinveld in gesprek blijven met de actievoerders. Dat zegt Otto Adang, die als veiligheidsadviseur verbonden is aan de Politieacademie in Apeldoorn. Als marechaussee en actievoerders met elkaar in gesprek blijven, kunnen er afspraken worden gemaakt over een veilig verloop van de ontruiming. En dat is in het belang van beide partijen, zegt Adang. Volgens de veiligheidsadviseur moet de marechaussee ook handelen naar wat er werkelijk gebeurt - en niet op voorhand hard ingrijpen vanwege geruchten over gewelddadige acties. De anarchistische actiegroep SEALS dreigt de machines die worden ingezet bij de bomenkap, met mokers te vernielen. Ik werd vorige week benaderd door een regionale radiozender om commentaar te leveren. Men was bang voor geweld door radicale actievoerders.”⁵

Ik heb verder geen enkele bemoeienis gehad met wat daar gebeurd is, dus dat wil ik ook zeker niet claimen. Vroeger zou ik daar met mijn neus bovenop gestaan hebben. Dat gaat nu niet meer. Maar het hoeft ook niet meer. Want zonder dat ik daar iets voor hoef te doen, weet ik zeker dat daar mensen rondgelopen hebben van het kenniscentrum van de marechaussee en van onze eigen politieacademie, zowel vanuit Ossendrecht als vanuit de kennisadvisering. Niet vrijblijvend, als politietoeristen, maar om gericht te kijken en gegevens te verzamelen. Ik denk wel dat we, op weg naar een lerende organisatie, nog meer moeten doen om dat nu aan elkaar te knopen en met elkaar te verbinden en in het bredere verband te plaatsen om beter te kunnen begrijpen hoe dat soort zaken lopen.

Want we weten inmiddels hoe het is afgelopen. Politie en marechaussee hebben een aanpak gehanteerd die in de pers al betiteld is als het “poldermodel” waarbij met veel communiceren en onderhandelen en een geduldige, maar ook doortastende aanpak resultaat geboekt is, ondanks alle ongerustheid

5 L1, Limburg Live radio, 4 januari 2006

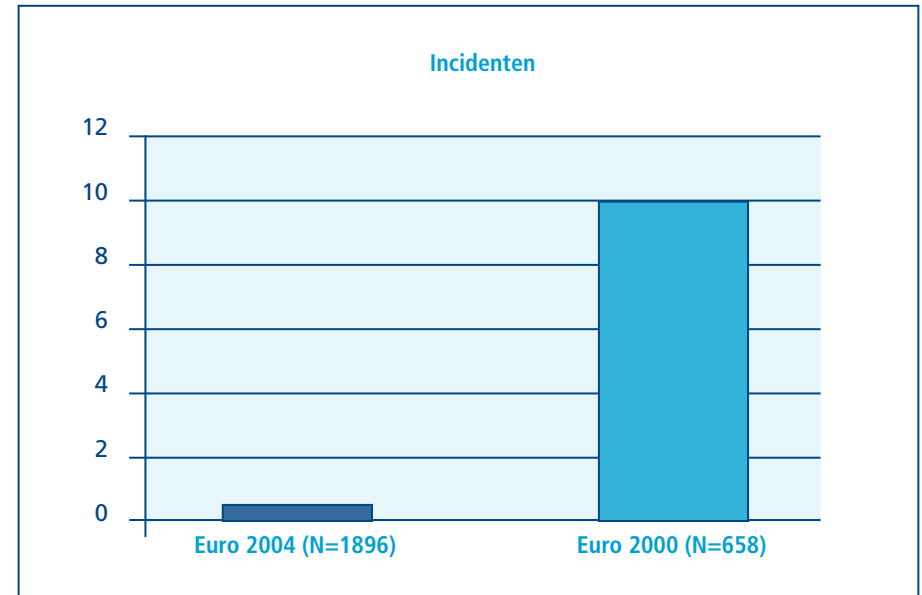
vooraf over de mogelijkheid dat de ontruiming gewelddadig zou kunnen gaan verlopen. Hoe zouden we volgens de normen van Sherman moeten nagaan of de poldermodel aanpak aan te merken is als een “goede werkwijze”? Op welke manier zouden we een al dan niet gerandomiseerd experiment op hebben moeten zetten? Zouden we het bos in tweeën hebben moeten delen, waarbij in één helft het poldermodel wordt toegepast en de andere helft de ME de actievoerders gewoon het bos uit ramt? Moeten we ergens anders in Nederland nog een bos aanwijzen om te kappen, als controlegroep? Zo doorredenerend wordt natuurlijk al snel duidelijk dat in de context van openbare orde handhaving een geïdealiseerde Sherman-benadering absurd wordt. En zelfs als we het wel zouden kunnen doen, is de vraag in hoeverre de resultaten generaliseerbaar zijn naar andere situaties.

Hoe kunnen we dan wel vaststellen of hier sprake is van een goede werkwijze? Of is het voldoende om vast te stellen dat iedereen tevreden is en dat er geen doden en gewonden zijn gevallen? Maar ja, elders in de wereld denken ze daar anders over en zweren ze bij een andere werkwijze. De ME is er niet om te praten, zeggen ze bijvoorbeeld, of het duurt allemaal te lang zo of gewoon zero tolerance ten opzichte van die actievoerders. Ze zijn toch in overtreding? En als je kijkt naar de verschillen in Nederland tussen verschillende steden voor wat betreft de politie-inzet bij voetbalwedstrijden, zijn die aanzienlijk. En ze vinden misschien niet allemaal dat ze de beste van de wereld zijn, maar ze vinden wel allemaal van zichzelf dat ze het goed doen.

Daar heb je dus onderzoek voor nodig. Het geval wil dat ik al jaren bezig ben om onderzoek te doen naar juist dit aspect van openbare orde handhaving. Ik ben indertijd begonnen onderzoek te doen naar reëlsituaties. Kijken in de praktijk, systematisch observeren, materiaal verzamelen om situaties die wel escaleren te kunnen vergelijken met situaties die niet uit de hand lopen. Zien of je wat meer zicht kunt krijgen op effecten van politietactieken en strategieën. En de aanwijzingen zijn in de loop der jaren steeds sterker geworden dat wat ik de poldermodel aanpak genoemd heb, daadwerkelijk een goede werkwijze is. Zodat ik durf te beweren dat wat ik voor radio Limburg verklaarde, niet zomaar toevallig een mening is, maar dat daar inmiddels de nodige onderbouwing voor bestaat en dat we ook steeds beter snappen WAAROM het een goede werkwijze is.

Euro 2004

Om dat te illustreren laat ik u graag figuur 2 zien. Op het eerste gezicht een saaie grafiek, maar dit is een plaatje dat tot nadenken zou moeten stemmen. Het is spectaculair:

Figuur 2: Incidenten tijdens Euro 2000 en Euro 2004 op basis van gesystematiseerde observaties, in procenten van het aantal geobserveerde samples

We hebben op grond van onze eigen gegevensverzameling objectief kunnen vaststellen dat er tijdens de Europese voetbalkampioenschappen Euro 2004 in Portugal weinig incidenten waren. En omdat we ook al tijdens Euro 2000 op dezelfde manier gegevens verzameld hadden, kunnen we een vergelijking maken. Euro 2000 werd al een succes genoemd, omdat de alom voorspelde “moeder van alle hooliganveldslagen” niet had plaatsgevonden. Hoe komt het dat er in Portugal zo weinig incidenten waren? Na afloop van het toernooi waren er velen die erop wezen dat dat toch wel logisch was: Portugal ligt aan

de rand van Europa (in tegenstelling tot bijvoorbeeld Duitsland, waar volgend jaar de wereldkampioenschappen werden gehouden), dus dat was een stuk minder problematisch, het is een vakantieland waar de zon altijd schijnt, een land zonder hooliganproblemen en bovendien, grote aantallen probleemsupporters uit Duitsland en Engeland waren als gevolg van uitreisverboden niet in Portugal aanwezig. En verder had Portugal natuurlijk gewoon geluk gehad. Toch waren dat dezelfde mensen die voor het toernooi wisten te vertellen dat het in Portugal wel fout zou gaan, onder andere omdat de Portugese politie te weinig ervaring zou hebben met hooligans. In Portugal zelf had de pers het over de "Hunnen" uit Noord-europa die het land zouden overspoelen. Alweer: allerlei meningen.

Wij zijn in staat verder te gaan dan dat, omdat we uitgebreid gegevens verzameld hebben in Portugal die het ons mogelijk maken na te gaan in hoeverre Portugal geluk heeft gehad. Op verzoek van de Portugese nationale politie PSP en gefinancierd door de Britse ESRC werd in samenwerking tussen de Universiteit van Liverpool en de Politieacademie een onafhankelijk onderzoek uitgevoerd naar supportersgedrag en de handhaving van de openbare orde tijdens Euro 2004 in Portugal (Stott & Adang, 2005). Het onderzoek richtte zich op drie specifieke punten:

- het begrijpen van de psychologische en groepsdynamische processen die ten grondslag liggen aan het al dan niet optreden van openbare orde incidenten;
- het evalueren van de effectiviteit van politiestrategieën en tactieken gericht op het voorkomen van rellen;
- het ontwikkelen van de relatie tussen wetenschap en praktijk op het gebied van de handhaving van de openbare orde door een gefundeerde aanpak te bieden voor de veiligheidsplanning van toekomstige internationale voetbaltoernooien.

In het project werden twee methodologische benaderingen gecombineerd: gestructureerde observatie en etnografie om gegevens over politie en supporters te verzamelen. Het evaluatieonderzoek bouwde voort op eerder onderzoek tijdens de WK 98, Euro 2000 en Champions League wedstrijden in 13 Europese landen tussen 2001 en 2003 en de gestructureerde observaties waren vergelijkbaar van opzet als die toegepast bij de evaluatiestudie van Euro 2000 (Adang & Cuvelier, 2001), zodat directe vergelijkingen mogelijk zijn.

Tussen 12 juni en 4 juli 2004 werden de volgende gegevens verzameld (naast documenten):

- interviews met Portugese en buitenlandse (in Portugal ingezette) politie ambtenaren;
- interviews met supporters, vooral uit Duitsland, Engeland en Nederland;
- antwoorden van Engelse, Duitse en Nederlandse supporters op een webvragenlijst;
- interviews met leden van supportersprojecten en fan ambassades;
- gestructureerde observaties door getrainde teams van waarnemers (er waren vier teams bestaande uit elk vier waarnemers) in speelsteden op de dag van de wedstrijd en de avond eraan voorafgaand;
- semi-gestructureerde observaties door een internationaal monitoring team van onafhankelijk politie-experts en door de onderzoeksleiders.

Veertien wedstrijden werden geselecteerd voor het onderzoek, te weten alle wedstrijden van het Engelse en het Duitse nationale elftal (door de Portugese autoriteiten bestempeld als zijnde wedstrijden met verhoogd risico) en wedstrijden van de nationale elftallen van Nederland en Portugal (door de Portugese autoriteiten bestempeld als zijnde wedstrijden zonder verhoogd risico).

De Portugese nationale politie PSP had gekozen voor een zogenaamde "laag profiel" aanpak, zeg maar het poldermodel. Basis van die aanpak is dat politie in normaal uniform zichtbaar aanwezig is in het straatbeeld, in koppels of kleine groepjes, communiceert met supporters, informatie verzamelt en direct en heel gericht ingrijpt als er grenzen overschreden worden. Het equivalent van de Portugese Mobiele Eenheden waren niet zichtbaar aanwezig in het straatbeeld. Ze waren er wel, maar uit zicht van supporters opgesteld.

Analyse van de gegevens verzameld in het evaluatieonderzoek maakt het mogelijk het antwoord te zoeken op de vraag naar de oorzaken daarvan. De omstandigheid dat zowel Duitsland als het Verenigd Koninkrijk maatregelen hadden genomen om bekende risicosupporters te verhinderen naar Portugal af te reizen, heeft zeker een rol gespeeld. Toch bleek uit de observaties en uit interviews met buitenlandse politieteams dat tientallen gekende "hooligans" (of zij die zichzelf als zodanig betitelen) wel degelijk aanwezig waren in Portugal. Observatie van de zeldzame incidenten die plaatsvonden en van een aantal potentiële incidenten die alles in zich hadden om te escaleren, maar dat niet

deden, maakte duidelijk dat, ondanks de beperkte zichtbare politieaanwezigheid, in de meeste gevallen snel gereageerd werd door de politie en de (bijna-)incidenten in de kiem werden gesmoord. De afwezigheid van grote incidenten was dan ook niet slechts een kwestie van geluk. Snelle en gerichte politie-interventies voorkwamen escalatie. Er werden duidelijk grenzen gesteld aan het supportersgedrag. De gehanteerde politiestrategie en –tactieken droegen bij aan een atmosfeer waar supporters zich in de eerste plaats identificeerden als Euro 2004 of voetbalsupporters, en pas in tweede instantie als supporter van hun nationale team. Geweldloos gedrag was de norm en supporters die tegen geweld waren werden in feite sterker gemaakt. Als gevolg daarvan konden we verschillende voorbeelden waarnemen waarbij supporters elkaar corrigeerden (sociale controle, self-policing).

Deze redenering wordt nog versterkt door een analyse van de gebeurtenissen in de Algarve (in Albufeira), waar andere politieke tactieken gehanteerd werden. Daar werden geen duidelijke grenzen gesteld aan het gedrag van supporters en er werd bij politie-interventies geen onderscheid gemaakt tussen degenen die problemen veroorzaakten en omstanders. Hier werden juist degenen die op zoek waren naar geweld sterker gemaakt.

Op grond van de verzamelde gegevens durven we te stellen dat het poldermodel, de vriendelijke en strenge, lage profiel aanpak, waarbij duidelijke grenzen worden gesteld, succesvol was en heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van een gezamenlijke Euro2004/ voetbalsupporteridentiteit en aan de versterking van niet-gewelddadige normen en actieve onderlinge sociale controle. Vanzelfsprekend zijn er ook andere factoren die daaraan bijgedragen hebben, zoals de ondervonden gastvrijheid en het gedrag van de supporters zelf. De laag-profiel aanpak wordt vaak voor soft versleten, maar is dat juist niet: het gaat er juist om dat je ook grenzen stelt, mensen aanspreekt en gericht actie onderneemt. Dat vereist een stuk meer van politiemensen dan alleen maar op een linie gaan staan en misschien een charge uitvoeren.

Deze resultaten zijn natuurlijk leuk en aardig voor Portugal, maar wat hebben we daar aan voor Nederland? Er zijn drie punten waar ik het graag met u over wil hebben naar aanleiding van de Portugese resultaten. Op de eerste plaats is er weer meer onderbouwing voor een goede werkwijze: de aanpak in Portugal kan als een model dienen voor andere landen die vergelijkbare evenementen organiseren. Maar de lessen van Portugal zijn niet alleen maar van belang voor

de organisatie van een voetbalkampioenschap. Het gaat om belangrijke principes met een algemenere geldigheid (Adang, 2005). Het is ook hier belangrijk te waken voor het split-second syndroom: in essentie gelden dezelfde wetmatigheden bij voetbalwedstrijden op nationaal niveau, bij andere collectieve gebeurtenissen zoals de ontruiming van het bos in Schinveld van de afgelopen week en ook bij het soort potentiële conflictsituaties als waarvan sprake was in "Omgaan met conflicten". Voor deze lessen ontstaat steeds meer belangstelling, van Argentinië tot Zweden en we lopen er als lectoraat en Politieacademie wereldwijd mee voorop. Voor Nederland moeten we oppassen dat we geen last krijgen van de wet van de remmende voorsprong en dat het denken op dit terrein stil gaat staan.

Op de tweede plaats is de gang van zaken in Portugal een mooi voorbeeld van waartoe een goede wisselwerking tussen theorie, praktijk en opleiding kan leiden. De PSP heeft bij haar keuze voor een "laag profiel aanpak" nadrukkelijk gebruik gemaakt van de ervaringen van Euro 2000, de resultaten van het evaluatieonderzoek en de beschikbare kennis over het ontstaan en de escalatie van collectief geweld. Voorafgaand aan Euro 2004 hebben we (in samenwerking met de universiteit van Liverpool) kennis gedeeld, die in Portugal gebruikt is bij de opleiding van commandanten en agenten ter voorbereiding op het toernooi. Als gevolg van deze contacten zijn we in staat geweest unieke gegevens te verzamelen die wetenschappelijk van belang zijn voor de verdere theorievorming (met name de sociale identiteitstheorie). Het onderscheid tussen fundamenteel en toegepast onderzoek vervaagt op een dergelijk moment: juist de manier waarop we in de praktijk onderzoek doen levert materiaal op voor verdieping van fundamentele wetenschappelijke inzichten. Nadat we vorig jaar januari onze resultaten in Portugal gepresenteerd hadden, is direct aansluitend een bijeenkomst belegd om de gevolgen voor het politieonderwijs in kaart te brengen. Eén van de commandanten van de interventie-eenheden is inmiddels docent aan de Portugese politieacademie geworden.

Op de derde plaats drukken de gebeurtenissen in Portugal ons weer eens met de neus op de feiten als het gaat om de manier waarop we categorieën gebruiken. In de context van voetbal worden supporters ingedeeld in categorieën: A, B en C, waarbij C de meest risicovolle categorie is, de supporters die uit zijn op geweld of het organiseren, de "hooligans". Bij het hanteren van dergelijke categorieën is het belangrijk te waken voor wat de Britse wetenschapper Richard Dawkins de "tirannie van de discontinue geest" noemt. In werkelijk-

heid varieert bijvoorbeeld de geneigdheid om geweld te gebruiken op een continue, glijdende schaal van klein tot groot. Het trekken van de grens tussen verschillende risiconiveaus en het bepalen wie in welke risicocategorie valt is in hoge mate arbitrair en de verschillen binnen een categorie kunnen groter zijn dan die tussen de verschillende categorieën (een supporter die net niet in categorie B valt, verschilt bijvoorbeeld maar weinig van een categorie C supporter, terwijl het verschil met een “net geen A meer” supporter veel groter is). Het indelen in categorieën is weliswaar overzichtelijk, maar gaat gepaard met een verlies aan informatie. Voor je het weet ga je nog denken dat de wereld echt zo in elkaar zit en dat als we er maar in zouden slagen de categorie C supporters te identificeren en te lokaliseren, het probleem van voetbalgeweld tot het verleden zou behoren. Dat is om meerdere redenen naïef en het gaat in ieder geval volledig voorbij aan de groepsprocessen en de interactie tussen politie en supporters die zo’n belangrijke rol spelen bij het al dan niet ontstaan of escaleren van voetbalgeweld. Een project als “Hooligans in beeld” (Ferwerda & Adang, 2005) gaat dan ook niet simpelweg uit van een categorisering van fans, maar kijkt naar **feitelijk gedrag** en onderscheidt op basis van analyse van gegevens uit diverse bronnen die individuen die door de rol die ze feitelijk spelen binnen (sub)groepen van supporters een meer toonaangevende rol spelen dan anderen. Vervolgens kunnen gericht op deze individuen maatregelen genomen worden om hun invloed op negatief supportersgedrag te beperken. Dat maakt het mogelijk politie-inzet gericht plaats te laten vinden, waardoor enerzijds onnodige wrijvingen vermeden worden (wrijvingen ontstaan als goedwillende supporters het slachtoffer worden van maatregelen die eigenlijk bedoeld zijn voor degenen die problemen veroorzaken). Anderzijds wordt vermeden dat er tegenstellingen ontstaan of groeien tussen goedwillende supporters en politie, club etc. Het optreden van allerlei soorten “wrijvingen” en het ontstaan of versterken van tegenstellingen in interacties tussen groepen (bijvoorbeeld tussen politie en supporters) spelen een grote rol bij het ontstaan en de escalatie van collectief geweld (Adang, 2005).

Karakteristieken lectoraat

De voorbeelden waar ik het met u over gehad heb, zijn kenmerkend voor de manier waarop we binnen lectoraat en kenniskring aan het werk zijn en verder aan de slag gaan. Ik wil u graag wijzen op een aantal gemeenschappelijke elementen van de onderzoeken die we uitvoeren binnen het lectoraat:

- waar enigszins mogelijk gaan we de praktijk in: we blijven niet op de Politieacademie zitten en we bestoken het politieveld niet met vragenlijsten als dat niet strikt noodzakelijk is;
- als het even kan, willen we rechtstreeks observeren hoe het er feitelijk in de praktijk aan toe gaat;
- we focussen ons niet op incidenten, maar kiezen juist voor een vergelijkende aanpak, waarbij we expliciet op zoek gaan naar goede werkwijzen;
- we betrekken docenten/ docentonderzoekers en studenten van de Politieacademie in de onderzoeken;
- ieder project is een samenwerking tussen verschillende partijen en het feit dat u zojuist in de foyer 40 personen vanuit diverse instellingen hebt kunnen zien die de activiteiten van het lectoraat presenteerden, geeft dat ook aan;
- we kennen geen grenzen: niet tussen de verschillende hulpverleningsdiensten, niet tussen wetenschappelijke disciplines, niet tussen politieregio's en niet tussen landen. Problemen houden zich ook niet aan grenzen en we zoeken de kennis daar waar we deze kunnen vinden;
- bij ieder project denken we vanaf het allereerste begin na over toepasbaarheid, verspreiding van de resultaten en vertaling naar praktijk en onderwijs. Vandaar dat in onze kenniskring ook de mediatheek, een kennisadviseur, een kennismakelaar, een onderwijskundige en een vertegenwoordiger vanuit het congresbureau meedoen en meedenken en maken we actief gebruik van politiekennisnet en het veiligheidsnet.

Ook bij evaluaties die we doen, speelt toepasbaarheid de hoofdrol. Als ik terugkijk naar toen ik begon met mijn onderzoek naar grootschalig optreden, nu 20 jaar geleden, wordt er veel meer geëvalueerd dan vroeger en sinds een aantal jaren hebben we daadwerkelijk evaluatieteams. De aandacht voor evalueren is in de loop der jaren wel toegenomen, getuige de toename in het aantal evaluatierapporten, de instelling van evaluatieteams in Nederland en, met ingang van 2005, op initiatief van het lectoraat, de instelling van een Europees evaluatieteam, dat wij ook zullen gaan begeleiden, samen met het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme.

Wist u trouwens dat evaluator het oudste beroep van de wereld is? Dat blijkt uit het genesis verhaal van evaluatie (naar Patton, 1997):

In den beginne schiep God hemel en aarde. Hij keek naar wat hij geschapen had en sprak "dit ziet er heel goed uit". Op de 7de dag rustte hij en zijn aartsengel vroeg hem: "God, hoe weet je dat alles wat je geschapen hebt goed is? Wat zijn je criteria, en waar baseer je je oordeel op? Wat hoopte je te bereiken met deze schepping? Ben je zelf niet te betrokken voor een onbevooroordeelde evaluatie?" God dacht lang en diep na en zijn rust was ernstig verstoord. Op de 8ste dag sprak God: "Lucifer, LOOP NAAR DE HEL."

Evaluatie is op dat moment ontstaan.

Patton is de exponent van een belangrijke en respectabele stroming binnen het wetenschappelijke evaluatieonderzoek: gebruikgericht evalueren (*utilization-focused evaluation*). We zijn binnen het lectoraat bezig met het verder ontwikkelen van een benadering van evalueren die er vanaf het allereerste begin op gericht is dat de resultaten ook daadwerkelijk gebruikt gaan worden. Deze gebruiksgesichte evaluatie stelt zich vanaf het allereerste begin de vraag: wie moet er wat met de resultaten en aanbevelingen van de evaluatie en wat voor soort gebruik zou er gemaakt moeten worden van de aanbevelingen? We gaan kijken in hoeverre we deze benadering ook daadwerkelijk kunnen toepassen binnen de politie. Ook binnen de nieuwe Europese evaluatieteams die onder onze coördinatie het politietoetreden rond internationale voetbalwedstrijden gaan evalueren, zal deze benadering toegepast worden.

Algemene uitgangsprincipes

De onderzoeken van het lectoraat kenmerken zich niet alleen door een zelfde benadering en aanpak, ook inhoudelijk is er een sterke samenhang. Het gaat om situaties met potentieel conflict of gevaar, waar mensen in interactie zijn met elkaar binnen relaties en netwerken van relaties. Uitgangspunt is dat mensen sociale wezens zijn en bewust of onbewust keuzes maken. Van klein tot groot, van conflictsituaties in het dagelijks politiewerk tot grootschalig en bijzonder politietoetreden zijn in principe dezelfde mechanismen werkzaam. Het is onmogelijk het gedrag van mensen volledig te controleren of beheersen. Het is wel mogelijk de keuzes die mensen maken te beïnvloeden waarbij er aan de beïnvloeding uiteraard wettelijke en morele grenzen gesteld zijn. Het is daarom van belang te weten wat een rol speelt bij de keuzes die mensen maken. Voor effectieve beïnvloeding is kennis nodig. Kennis over wat keuzes van mensen beïnvloedt en over wat effecten van maatregelen zijn, dat alles uiteraard in onderlinge interactie en in context.

In een aantal praktijksituaties is inmiddels al expliciet gebruik gemaakt van dat uitgangspunt en van systematisch opgedane kennis over het gedrag van mensen in collectieve omstandigheden. De Europese voetbalkampioenschappen Euro 2000 georganiseerd in Nederland en België, Euro 2004 in Portugal en de *Crowd management*aanpak bij de Nijmeegse vierdaagsefeesten en het project *Hooligans in beeld* spreken daarbij het meest tot de verbeelding.

Geachte aanwezigen,

Ik zou hier nog uren over kunnen doorgaan, maar zal dat niet doen. Zoals gezegd, ik had me voorgenomen u op overtuigende wijze te laten zien dat er ook onderzoek is dat praktische voordelen biedt voor politieorganisaties en politiemensen en u aan te geven hoe wij er in de komende jaren als lectoraat en kenniskring aan willen bijdragen dat de politie er steeds beter in slaagt een lerende organisatie te zijn. Ik laat het graag aan uw oordeel over in hoeverre ik daarin geslaagd ben.

Het beste politiekorps van de wereld is dat korps dat weet wat het doet, omdat het onderzochte en gefundeerde goede werkwijzen toepast, het korps dat met alle geweld wil leren en wil blijven leren.

Dankwoord

Graag wil ik u allen bedanken voor uw aanwezigheid en interactie. Daarnaast wil ik graag een aantal mensen bedanken voor het feit dat deze bijeenkomst nu plaats kan vinden en dat ik hier kan staan. Voor mij is dit een ontwikkeling van een aantal jaren. We staan hier op vrijdag de dertiende en bij sommige mensen heeft dat al vragen opgeroepen. Je zou het ook kunnen zien als een vorm van gevaarbeheersing. Deze datum is niet toevallig gekozen. Exact twintig jaar geleden ben ik gepromoveerd, en wel op de ontwikkeling van het agressieve gedrag van chimpansees in Burgers' Zoo in Arnhem. Dus ook deze locatie is geen toeval. Daar is een doorgaande lijn in te trekken en dat heeft voor mij ook nog heel veel met elkaar te maken. Ik heb veel te danken aan de tijd die ik hier heb mogen doorbrengen. Graag wil ik beginnen met een aantal mensen te bedanken die hier niet zijn omdat ze hier niet kunnen zijn, omdat ze er niet meer zijn.

Twintig jaar geleden werd ik bij de verdediging van mijn proefschrift terzijde gestaan door Antoon van Hooff en Bert Haanstra als paranimfen. Beiden zijn voor mij ieder op hun eigen manier heel inspirerend geweest. Antoon van Hooff door de manier waarop hij vorm heeft gegeven aan wat misschien wel de beste diertuin van de wereld is, door zijn innovatieve drang, de manier waarop hij initiatieven nam en dingen aanpakte, ondanks allerlei obstakels en moeilijkheden. Als je kijkt hoe de diertuin er nu uitziet en je vergelijkt dat met 20 jaar geleden, is dat een wereld van verschil. Ik ben dan ook blij dat hier vandaag Greet van Hooff, de vrouw van Antoon en Alex, zijn zoon en opvolger aanwezig zijn.

Alles wat ik de afgelopen twintig jaar gedaan heb, had ik nooit op die manier kunnen doen zonder de tijd die ik hier heb doorgebracht.

Datzelfde geldt op een heel andere manier voor Bert Haanstra, met wie ik een film *Chimps onder elkaar* gemaakt heb die nog steeds heel veel als binnenkomer kan dienen. Ook van Bert heb ik heel veel geleerd, niet alleen door de professionele en perfectionistische manier waarop hij te werk ging, maar ook door de manier waarop hij als gelouterd filmmaker mij als jonge en onbetekenende onderzoeker volkomen serieus nam en alle vertrouwen gaf.

Iemand anders die hier ook niet kan zijn omdat hij er niet meer is, is Frans Denkers, met wie ik veel inspirerende gesprekken heb gehad en die ook vanaf

het begin heel duidelijk de link zag tussen het werk dat ik hier bij de apen heb gedaan en het werk dat ik bij de politie deed. Niet iedereen binnen de politie zag dat op dezelfde manier. Ik kan me herinneren, nadat ik drie jaar lang onderzoek had gedaan naar relsituaties door heel Nederland, hoe een hoofdcommissaris in een interview in de krant zei: "Ja, dat gefilosofeer over het gedrag van apen is wel aardig, maar uiteindelijk gaat het om de vraag hoe je dat in de praktijk aanpakt". Met dat soort reacties en beeldvorming die daar het gevolg van is, heb ik in de loop der jaren vaker te maken gehad, maar dat is in de loop der tijden bijgetrokken en het is in dat verband aardig te vermelden dat in de afgelopen jaren zeker vijf hoofdcommissarissen aan me gevraagd hebben of ze een exemplaar van mijn chimpanseeboek konden krijgen.

Een belangrijke rol bij mijn "overstap" van de chimpansees naar de politie hebben Piet van Reenen, indertijd directeur van de toenmalige NPA, en Magchiel Dierkx, toen adjunct-directeur van de COME, gespeeld. Daar ben ik ze ook heel dankbaar voor.

Ook de verschillende directeuren/ voorzitters en leden van het College van Bestuur van LSOP en Politieacademie ben ik dankbaar voor de ruimte die mij door de jaren heen geboden is om mij te ontwikkelen en de dingen te doen die ik de afgelopen jaren gedaan heb. Zij hebben de kennisontwikkeling mogelijk gemaakt binnen wat nu Politieacademie heet die het mij mogelijk maakt hier vandaag als lector te staan.

Belangrijk in mijn ontwikkeling is ook geweest het evaluatieonderzoek dat ik van Euro 200 heb mogen maken. Ik ben daar Theo Brekelmans en Herman Bliki dankbaar voor. Met de evaluatiebenadering die we toen ontwikkeld hebben en met de resultaten van dat onderzoek veroveren we nu de wereld.

De tijd die ik in Hoogerheide en Baexem (wat nu is samengevoegd in Ossendrecht) is ook erg belangrijk voor me geweest.

In de loop der jaren zijn er vele projecten met vele opdrachtgevers en financiers geweest. Ik ben, behalve de Politieacademie zelf, met name het Ministerie van Binnenlandse Zaken en het programma Politie en Wetenschap erkentelijk voor de ondersteuning.

Uiteraard ben ik ook de leden van de kenniskring Openbare Orde &

Referenties

Gevaarbeheersing, en de vele anderen die op een of andere manier participeren in de activiteiten van de kenniskring, dankbaar voor hun bijdrage. Een speciaal woord van dank voor mijn programmamanager Wim van Oorschot, mijn blauwe geweten en een kanjer. De samenwerking met hem is heel belangrijk om het lectoraat tot een succes te maken.

Er zijn daarnaast nog velen die op een of andere manier een rol hebben gespeeld in een onderzoek of een project. Daar wil ik ze graag voor bedanken.

Tenslotte bedank ik graag van harte mijn gezin: José, Rianne, Otto en Ralf, die alles al die jaren ook hebben meegemaakt en een grote betrokkenheid hebben getoond, vanaf het moment dat ze hier kind aan huis waren in de dierentuin en eikels en vlierbessen verzamelden voor de apen tot het moment dat ik bij nacht en ontij op pad ging omdat er ergens in Nederland iets gebeurde en ze thuis aan de knoppen van de videorecorder zaten. Met name José heeft ook van dichtbij alle ups & downs meegemaakt die het zijn van onderzoeker binnen de politie met zich meebrengt. Dat is allemaal heel belangrijk voor me geweest.

Graag vraag ik uw applaus voor hun en voor iedereen die eraan heeft bijgedragen dat ik hier kan staan en dat de Politieacademie deze kennisontwikkeling doormaakt.

Adang, O.M.J. (2005) Met alle geweld leren De strategische aanpak van risico-evenementen. Elsevier overheid, 's-Gravenhage, 2005

Adang, O.M.J. & C. Cuvelier (2001) Policing Euro 2000. International police co-operation, information management and deployment., Tandem Felix, Beek-Ubbergen

Adang, O., N. Kop, H. Ferwerda, J. Heijnemans, W. Olde Nordkamp, P. de Pauw & K. van Woerkom (2006) Omgaan met conflictsituaties: op zoek naar goede werkwijzen bij de politie.. Uitgeverij Kerkebosch, Zeist

Adang, O.M.J. & J.S. Timmer (2005) Beheersing van gevaar. Praktijkboek voor de opleiding van vuurwapendragenden en de toetsing van geweldstoepassing. (derde, herziene druk). Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage

Ferwerda, H.B. & O.M.J. Adang (2005) Hooligans in beeld. Van informatie naar aanpak. Uitgeverij Kerkebosch, Zeist

Geller, W.A. (1997) Suppose we were really serious about police departments becoming "learning organizations"? Presentation at an NIJ "cluster conference" of participants in the Institute's locally initiated research partnerships, Washington, D.C., on January 24, 1997. National Institute of justice journal, december. <http://www.ncjrs.org/pdffiles/jr000234.pdf#search='William%20Geller%20police%20learning%20organization'>

Kop, N. R.A. Spaan, B. Lelij van der & F.M.H.M. Driessen (1997). *Politie en publiek: een onderzoek naar de interactie politie-publiek tijdens de surveillance-dienst*. Politiestudies 19. Deventer: Gouda Quint.

Patton, M.Q. (1997) Utilization-focused evaluation. The new century text. Sage Publications, Thousand Oaks

Senge, P. (1990). *The Fifth Discipline: The art and practice of the learning organization*, Doubleday, New York

Curriculum Vitae Otto Adang

Sherman, L.W., D. Gottfredson, D. MacKenzie, J. Eck, R. Reuter & S. Bushway (1997). *Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising*. Report to the U.S. Congress. Washington, D.C.: U.S. Dept. of Justice <http://astro.temple.edu/~ajluongo/pdfs/Crime%20Prevention-What%20Works%20What%20Doesnt.pdf#search='Sherman%20what%20works'>

Stott, C.S. & O.M.J. Adang (2005) Crowd dynamics, policing and 'hooliganism' at 'Euro2004'. End of award report, ESRC <http://www.esrcsocietytoday.ac.uk/ESRCInfoCentre/ViewAwardPage.aspx?AwardId=3336>

Timmer, J. (1999). *Politiewerk in gevaarsituaties. Omgaan met agressie en geweld van burgers in het basispolitiewerk*. Alphen aan den Rijn: Samsom.

Uildriks, N. (1997). *De normering en beheersing van politiegeweld*. Deventer: Gouda Quint

Prof. dr. Otto M.J. Adang (1956) is sinds 2004 als lector Openbare Orde & Gevaarbeheersing verbonden aan de Politieacademie te Apeldoorn, waar hij al sinds 1998 leiding gaf aan het door hem opgezette onderzoekprogramma *Geweld- en gevaarbeheersing in conflictsituaties*, gericht op de interactie tussen politie en publiek in potentieel gewelddadige en gevaarlijke situaties. Hij is tevens gasthoogleraar aan de School of Psychology van de Universiteit van Liverpool, Verenigd Koninkrijk (sinds 2004), gasthoogleraar aan de Polishögskolan in Solna, Zweden (sinds 2006) en Lehrbeauftragter aan de juridische faculteit (leerstoel criminologie en politiewetenschap) van de Ruhr-Universiteit Bochum, Duitsland (sinds 2006).

Otto Adang is gedragswetenschapper en studeerde in 1981 af als bioloog/etholoog aan de Universiteit Utrecht. Van 1981 tot en met 1985 was hij verbonden aan de vakgroep ethologie van de Universiteit Utrecht en belast met het gedragsonderzoek aan de chimpanseekolonie in Burger's Dierenpark in Arnhem. In die tijd adviseerde hij Bert Haanstra bij de totstandkoming van de film *Chimps onder Elkaar*. In 1986 promoveerde hij op de ontwikkeling van het agressieve gedrag bij chimpansees.

Van 1986 tot 1990 deed hij als toegevoegd onderzoeker verbonden aan de Universiteit Utrecht in opdracht van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie vernieuwend observationeel onderzoek naar het ontstaan en de escalatie van rellen bij voetbalwedstrijden, demonstraties en andere gelegenheden waarbij sprake was van grootschalig politie-optreden. Tussen 1985 en 1991 was hij tevens aan diverse scholen verbonden als docent informatica en biologie.

In 1990/ 1991 deed hij als onderzoeker bij het toenmalige Politiestudiecentrum te Warnsveld onderzoek naar de positie van burgemeesters in de nieuw te vormen politieregio's.

Van 1991 tot en met 1997 was hij verbonden aan het toenmalige Politie Instituut Openbare orde en Veiligheid PIOV, eerst als beleidsmedewerker, tevens hoofd informatie- en documentatie, later als onderzoeker/ adviseur. In die hoedanigheid heeft hij onderzoek gedaan naar grootschalig politie-optreden, de evaluatie van politie-optreden en het politie-optreden in diverse potentieel gevaarlijke situaties. Hij was ook vice-voorzitter van de PIOV-dienstcommissie en voorzitter van de centrale dienstcommissie LSOP.

In de loop der jaren heeft hij als adviseur, onderzoeker en docent gewerkt voor en met politiekorpsen in een groot aantal landen, waaronder Argentinië, België, Duitsland, Groot-Brittannië, Noord-Ierland, Oekraïne, Portugal, Zuid-Afrika en Zweden.

Tevens was hij (mede)organisator van diverse nationale en internationale conferenties, docent voor cursussen georganiseerd door de Europese Politie Academie (CEPOL) en de Association of European Police Colleges (AEPIC) en gastdocent aan universiteiten in binnen- en buitenland. Hij is docent aan de volgende Masteropleidingen: MSc Policing (Politieacademie), MSc in Investigative Psychology (University of Liverpool), MSc Kriminologie und Polizeiwissenschaft (Ruhr-Universität Bochum).

Lid van de *Adviescommissie Veiligheid* van de KNVB en van de Editorial Advisory Board van het tijdschrift *Criminal Justice Studies. A critical Journal of Crime, Law and Society*.

Hij wordt regelmatig als expert geïnterviewd in binnen- en buitenlandse media en als *keynote speaker* gevraagd voor nationale en internationale conferenties.

Uitgebreide bibliografie onderzoeksprogramma “Gevaar- en geweldbeheersing in conflictsituaties”

Hierna volgt een uitgebreide bibliografie tot en met 2005 verdeeld over de volgende rubrieken:

Beheersing van gevaar

- algemeen
- het optreden bij gijzelingen
- minder dodelijke wapens en de invoering van pepperspray

Handhaving van de openbare orde

- algemeen
- het evalueren van grootschalig optreden
- het optreden in relatie tot voetbalwedstrijden
- de politieke aanpak Euro 2000 en Euro 2004

Beheersing van gevaar: algemeen

- Adang, O.M.J., N. Kop, H. Ferwerda, J. Heijnemans, W. Olde Nordkamp, P. de Paauw & K. van Woerkom (2006). Omgaan met conflictsituaties: op zoek naar goede werkwijzen bij de politie. *Politie en Wetenschap* nr 30. Uitgeverij Kerkebosch, Zeist, 2006
- Adang, O.M.J. & N. Kop (2005) Omgaan met Conflictsituaties. *Tijdschrift voor Veiligheid en Veiligheidszorg*, 2, 36 – 45. Herdrukt in: *Politiekundige verkenningen 2004 – 2005*, W. Stol & W. Broer, red, Elsevier Overheid
- Adang, O.M.J. & J.S. Timmer (2005) Beheersing van gevaar. *Praktijkboek voor de opleiding van vuurwapendragenden en de toetsing van geweldstoepassing*. (derde, herziene druk), Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage
- Adang, O.M.J. & J.S. Timmer (2002) Beheersing van gevaar. *Eerst denken, dan doen*. *Algemeen Politieblad*, 21, p 8- 10 Herdrukt in: *Politiekundige verkenningen 2002-2003* (C. In 't Velt & W. Stol, red.) 's-Gravenhage, Elsevier bedrijfsinformatie, 2003
- Adang, O.M.J. & J.S. Timmer (2002) Beheersing van gevaar. *Praktijkboek voor de opleiding van vuurwapendragenden en de toetsing van geweldstoepassing*. 's-Gravenhage, Elsevier bedrijfsinformatie 2e, herziene druk
- Adang, O.M.J. (2000) Jonge mannen in groepen. Een geweldige combinatie? *Justitiele Verkenningen* 1, p 72 -80
- Adang, O.M.J. (1999) Een stormachtige kennismaking. In: *Begrepen onbehagen*. Politie en Rote Armee Fraktion verzoend (F. Denkers e.a.) Vermande, Lelystad
- Adang, O.M.J. & Burgt, W.v.d. (1998) Pseudo-arrestatieteams? *Algemeen Politieblad*, 6, 6
- Adang, O.M.J. & Timmer, J.S. (redactie) (1998) *Beheersing van gevaar*. Deventer, Gouda Quint
- Adang, O.M.J. (1996) Hoe de politie kan leren niet te schieten. *Trouw*, 11
- Adang, O.M.J. & F. H. A. J. v. Liempt (1996) Voorkomen en beheersen van geweld. *Algemeen Politieblad* 6 22-23
- Adang, O.M.J. & W. J. Dekker (1993) PIOV start databank bommeldingen. *Algemeen Politieblad* 8, 18-20
- Adang, O.M.J. & W. J. Dekker (1992) Explosievenverkenning vereist deskundigheid. *Algemeen Politieblad* 19, 11-13
- Spaans, D., & O.M.J. Adang (1998) Uit voorzorg ter hand? Trefzekerheid en snelheid van vuurwapengebruik. *Algemeen Politieblad*, 7, 4-6

Beheersing van gevaar: het optreden bij gijzelingen

- Adang, O.M.J. (2002) Samenwerking bij internationale gijzelingsacties moet intensiever. *Evaluatie van een realistische oefening*. *Algemeen Politieblad*, 19, p 12-14
- Adang, O.M.J. (2002) TRIAS. *Lessen voor het overheidsoptreden bij een internationale gijzelingsactie*. Ubbergen, Tandem-Felix
- Adang, O.M.J. (2001) Een gijzeling in Helden. *Bespreking van een onderzoek naar de gebeurtenissen op 17 maart 2000*. *Tijdschrift voor de Politie*
- Adang, O.M.J. & P. Drost (2000) Om levens te redden. *Onderhandelingen bij gijzelingen, ontvoeringen en andere crises*. *Algemeen Politieblad*, 8, p 14-15
- Adang, O.M.J. (1999) Improving crisis negotiation co-operation in Europe In: *To save lives. Proceedings of the First European Conference On Hostage Negotiations* (O.M.J. Adang & E. Giebels, eds.) Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage
- Adang, O.M.J. & E. Giebels, editors (1999) *To save lives. Proceedings of the First European Conference On Hostage Negotiations*. Elsevier bedrijfsinformatie 's-Gravenhage
- Giebels, E. & O.M.J. Adang (1999) The use of behavioural experts in crisis negotiation In: *To save lives. Proceedings of the First European Conference On Hostage Negotiations* (O.M.J. Adang & E. Giebels, eds.) Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage

Beheersing van gevaar: minder dodelijke wapens en de invoering van pepperspray

- Adang, O.M.J., R. J. Kaminski, M. Q. Howell & J. Mensink (in druk) Assessing the Performance of Pepper Spray in Use-of-force Encounters: The Dutch Experience. Policing
- Adang, O.M.J., J. Mensink en C. Esman (2005) Spray met visie, visie op spray. Afsluitende onderzoeksrapportage van het "Pepperspray Project". Apeldoorn, Politieacademie
- Adang, O.M.J. (2005) Pepperspray is geen wondermiddel. Algemeen Politieblad, 10, 4-5
- Adang, O.M.J. & J. Mensink (2004) Pepper spray: An unreasonable response to suspect verbal resistance. Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, Vol 27, No. 2, 2004, pp. 206-219
- Adang, O.M.J. & J.G.B. Mensink (2003) "Pepperspray: het gebruik in de praktijk". Het Tijdschrift voor de Politie, nr 12, p 15-19. Herdrukt in: Politiekundige verkenningen 2003-2004 (Stol & den Boer, red, 2004), Elsevier overheid
- Adang, O.M.J. & J.G.B. Mensink (2003) De invoering van pepperspray bij de Nederlandse politie. "Ik wil dit nooit meer meemaken" Apeldoorn, LSOP
- Adang, O.M.J. & B.J.C. Schot (2003) Pepperspray vergroot zelfvertrouwen. Algemeen Politieblad, 5, p 8 - 11
- Adang, O.M.J. & J. Mensink (2001) "Spray!" Een nieuw gewelddmiddel voor de Nederlandse politie. Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage
- Adang, O.M.J. & J. Mensink (2001) Pepperspray blijkt effectief. Algemeen Politieblad, 5, 10-13
- Adang, O.M.J., R. v.d. Wateren & P.J.S. Steernberg (1999) Netten, stokken en sprays. Nieuwe wapens voor de Nederlandse politie? Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage
- Adang, O.M.J., R. v.d. Wateren & P.J.S. Steernberg (1998) Netten, lange stokken en sprays. Nieuwe wapens voor het gat tussen korte wapenstok en pistool? Algemeen Politieblad, 11, 10-13

Openbare orde handhaving: algemeen

- Adang, O.M.J. (in druk) Public order management: theory, practice and education. In: Proceedings of CEPOL Research and Science conferences
- Adang, O.M.J. (2005) Met alle geweld leren... De strategische aanpak van risico-evenementen. Elsevier Overheid
- Adang, O.M.J. (2002) Police studies and maintenance of public order. In: A. Mellink & E.R. Muller (eds.) police science and police studies in the Netherlands. Dutch Police Academy, Apeldoorn
- Adang, O.M.J. (2002) Politiekunde en openbare orde handhaving. In: Politiekunde in ontwikkeling (A. Mellink & E.R. Muller, redactie). Apeldoorn, Nederlandse Politie Academie
- Adang, O.M.J. (1998) Hooligans, autonomen, agenten. Geweld en politie-optreden in relsituaties. Samsom, Alphen aan den Rijn
- Adang, O.M.J. & P. L. A. M. v. Oosterhout (1996) Mobiele Eenheden. Organisatie verantwoordelijkheid en kwaliteit. Het Tijdschrift voor de Politie (58) 3, 15-16
- Reicher, S., C. Stott, P. Cronin & O. Adang (2004) An integrated approach to crowd psychology and public order policing. Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, Vol 27, No 4, pp: 558-572
- Salter, F.K., K.B. Kruck & O.M.J. Adang (1998) Urban rioters and tribal warriors: the madding crowd, rationality and justice. In: Research in public policy analysis and management, volume 9 (S.S. Nagel, ed). Jai Press, Stanford

Openbare orde handhaving: het evalueren van grootschalig optreden

- Adang, O.M.J. (in druk) Utilisation-focused evaluation of large-scale police operations: international evaluation teams. In: Proceedings of CEPOL Research and Science conferences
- Adang, O.M.J. & C. Cuvelier (2001) A general model for the evaluation of large-scale police operations. In: Adang, O.M.J. & C. Cuvelier (2001) Policing Euro 2000. International police co-operation, information management and police deployment. Tandem Felix, Ubbergen
- Adang, O.M.J. (2001) Rellen in Den Bosch. Twee rapporten over wat volgde na een dodelijk schot. Algemeen Politieblad, 12, 12-14
- Adang, O.M.J. & C. J. L. v. Dam (1996) Evaluatie van grootschalig optreden. Het Tijdschrift voor de Politie 7/8 21-23
- Adang, O.M.J. (1994) Evalueren is vooruitkijken. Het Tijdschrift voor de Politie 3, 21-24
- Adang, O.M.J. & H. Standaar (1993) Jongerendemonstratie Den Haag, 8 mei 1993. Hoogerheide, PIOV
- Adang, O.M.J. (1992) Grootschalige optredens dienen grondiger geëvalueerd. Algemeen Politieblad 21, 10-13

Openbare orde handhaving: het optreden in relatie tot voetbalwedstrijden

- Adang, O.M.J. & H. Ferwerda (2003) Nieuwe aanwas voetbalvandalen? Twee nieuwe onderzoeken. Het Tijdschrift voor de Politie, nr 11, p 37-38
- Adang, O.M.J. (2002), Collectief geweld tussen voetbal-'supporters', Tijdschrift voor Criminologie, nr 2, 44, 172-181 Herdrukt in: Politiekundige verkenningen 2002-2003 (C. In 't Velt & W. Stol, red.) 's-Gravenhage, Elsevier bedrijfsinformatie, 2003
- Adang, O.M.J. (1999) Systematic observations of violent interactions between football hooligans. In: In-group/ Out-group behaviour in modern societies. An evolutionary perspective (K. Thienpont & R. Cliquet, eds.) Brussel, Vlaamse Gemeenschap
- Adang, O.M.J. (1999) Football hooliganism. Report prepared for the benefit of Mr. Valk, rapporteur for the Council of Europe, Strasbourg
- Adang, O.M.J. (1997) Van voetbalvandalisme naar voetbalcriminaliteit? Het Tijdschrift voor de Politie, 11 26-30
- Adang, O.M.J. (1988) Voetbalvandalisme geobserveerd. Tijdschrift voor Criminologie, 4, 302-312
- Adang, O.M.J. (1987) Football Violence and police Measures: an ethological study. In: Papers from the European Conference on Football Violence (T. O'Brien, ed). Lancashire Polytechnic, Preston
- Ferwerda, H. & O.M.J. Adang (2005) Hooligans in beeld. Van veel blauw naar slim blauw. Tijdschrift voor de Politie, 12, 18-20
- Ferwerda, H. & O.M.J. Adang (2005) Hooligans in beeld. Van informatie naar aanpak. Arnhem/ Apeldoorn, Advies- en Onderzoeksgroep Beke/Politieacademie. Uitgegeven in de reeks "Programma Politie en Wetenschap", Politiekundenr. 7

Leerstoel Openbare Orde & Gevaarbeheersing

Openbare orde handhaving: de politieke aanpak Euro 2000 en Euro 2004

- Adang, O.M.J. & C. Cuvelier (in druk) International police co-operation around football matches: Euro 2000 case study.
- Adang, O. & C. Stott (2004) Evaluation of public order policing during Euro 2004. Tijdschrift voor Veiligheid en Veiligheidszorg, 4 p 46- 47
- Adang, O.M.J. & C.J. Stott (2004) Stop de hooligans? Beheersing van voetbalgerelateerd geweld tijdens Euro 2004. Het Tijdschrift voor de Politie, 6, p 37 – 39
- Adang, O.M.J., W. van Oorschot, N. Baggen, A. van Berkel, L. Boekhorst, N. Coesel, G. Cunnen, K. van Giersbergen, G. Klok, P. Klomp, M. Martens, R. Meijer, P. Mosterd, D. Richardson, N. Smeets, E. Spek & R. Tielemans (2001) Bejegeningprofiel EK 2000. De stand van zaken een jaar na dato. APB, 16, 4-6
- Adang, O.M.J. & C. Cuvelier (2001) Policing Euro 2000. International police co-operation, information management and police deployment. Tandem Felix, Ubbergen
- Stott, C.S., O.M.J. Adang, A. Livingstone & M. Schreiber (in druk) Variability in the collective behaviour of England fans at Euro2004: Intergroup relations, identity content and social change. European Journal of social psychology
- Stott, C.S. & O.M.J. Adang (2005) Crowd dynamics, policing and 'hooliganism' at 'Euro2004'. End of award report, ESRC <http://www.esrcsocietytoday.ac.uk/ESRCInfoCentre/ViewAwardPage.aspx?AwardId=3336>
- Stott, C. J. & O.M.J. Adang. (2004) 'Disorderly' conduct: social psychology and the control of football 'hooliganism' at 'Euro2004'. The Psychologist
- Stott, C.J., M. Schreiber & O.M.J. Adang (2004) Sozialpsychologie und die Kontrolle von Massen bei der EM 2004. ReportPsychologie, 7/8, 464- 466

De leerstoel Openbare Orde & Gevaarbeheersing aan de Politieacademie bestudeert hoe geweld of gevaar in de interactie tussen burgers en politie vermeden of gereduceerd kan worden, in een balans tussen het maatschappelijk belang van ordehandhaving en individuele grondrechten. De leerstoel geeft uitvoering aan het onderzoeksprogramma *Gevaar- en Geweldbeheersing in Conflictsituaties* dat zich richt op de interactie tussen politie en burgers in potentieel gevaarlijke conflictsituaties. Het onderzoeksprogramma richt zich op de analyse van de manier waarop door middel van communicatie en interactie betrokken politiemensen en burgers hun positie reguleren in afhankelijkheid van elkaar en van anderen. Het uiteindelijke doel van het onderzoeksprogramma is meer zicht te krijgen op de regulering van conflicten en sociale spanningen en om het onderkennen en toepassen van werkwijzen die effectief bijdragen aan een veilige en verantwoorde afhandeling van potentieel gevaarlijke situaties.

Inhoudelijk liggen de prioriteiten op de volgende terreinen:

- Openbare orde, met projecten op het terrein van voetbalvandalisme, evalueren en grootschalige ordehandhaving in het algemeen
- Openbare veiligheid met projecten op het vlak van crowd management en menselijke factoren bij rampen en crises
- Beheersing van gevaar met projecten op het terrein van politieke geweldstoepassing, de aanpak van lastige, potentieel gevaarlijke conflictsituaties en de training van integrale beroepsvaardigheden.

Aan de leerstoel is een kenniskring verbonden die op 22 november 2004 formeel van start is gegaan en multidisciplinair is samengesteld met medewerkers van de Politieacademie, politiekorpsen, de Koninklijke Marechaussee en externe onderzoekers uit Nederland (op dit moment vanuit het Nibra en TNO Human Factors) en daarbuiten (er zijn samenwerkingsverbanden met de Universiteiten van Liverpool, Verenigd Koninkrijk, en Bochum, Duitsland en het Vast Comité voor toezicht op de politiediensten, Brussel, België).

Centraal in de activiteiten van de leerstoel en de aan de leerstoel verbonden kenniskring staat vergelijkend onderzoek met een wetenschappelijk karakter en gericht op toepasbaarheid en gedeelde kennisontwikkeling. De onderzoeken richten zich vooral op het vinden van goede werkwijzen en niet eenzijdig op incidenten. Naast onderzoek richten leerstoel en kenniskring zich vooral

Onderzoeksvragen: het veld aan het woord

op het bevorderen van het gebruik van kennis in het onderwijs en de politiepraktijk en op professionalisering van docenten en onderwijskundigen. Doel is het bevorderen van de toepassing van probleemoplossende werkwijzen die bijdragen aan een veilige en verantwoorde afhandeling van potentieel gevaarlijke situaties.

Tijdens de bijeenkomst in Burgers' Zoo op 13 januari 2006 is door een drietal Bachelorstudenten aan de Politieacademie, te weten Lonneke de Bis, Jan Bosman en Tanja van Dinther, een aantal van de aanwezigen benaderd voor een kort vraaggesprek. Tijdens het vraaggesprek zijn twee vragen gesteld:

1. Kunt u een voorbeeld noemen uit de praktijk (of privé) waarbij uw kennis van de achtergrond van een bepaald probleem/ incident/ gedrag op dit vakgebied belangrijk was voor uw aanpak van dit probleem?
2. Waar zou u op het gebied van openbare orde en gevaarbeheersing meer van willen weten?

Het vraaggesprek is met twintig personen gevoerd, op vijf na afkomstig uit de politiepraktijk, variërend van buurtagent tot korpschef. De overige geïnterviewden waren een brandweercommandant, een onderzoeker, een onderwijsondersteuner, een adviseur en een onderwijskundige. De eerste vraag werd door alle geïnterviewden als 'vanzelfsprekend' en eigenlijk overbodig ervaren. De tweede vraag leverde ruim 20 onderzoeksvragen op, die een niet-representatief maar wel interessant beeld geven van het soort vragen dat in "het veld" leeft. Bij de opstelling van het werkplan van de leerstoel en in het overleg met het Programmacollege voor het domein Openbare Orde & Gevaarbeheersing (het orgaan dat de Politieacademie adviseert met betrekking tot de prioriteitstelling in onderzoeksprogramma en werkplan) zullen de resultaten van dit mini-onderzoek betrokken worden.

De door de geïnterviewden genoemde onderzoeksvragen hadden betrekking op:

- (integrale) beroepsvaardigheden van politiemensen
- openbare orde en veiligheid in het algemeen
- multidisciplinaire samenwerking
- op de (multiculturele) maatschappij, met name naar aanleiding van de rellen in Frankrijk
- onderwijs en kennis
- terreurbestrijding

Hierna worden de genoemde vragen gerubriceerd per categorie weergegeven.

Vragen die betrekking hebben op de (integrale) beroepsvaardigheden van politiemensen

Op welke wijze kan IBT (integrale beroepsvaardigheden training) inspelen op ontwikkelingen op het gebied van openbare orde en gevaarsbeheersing?

Wat zijn de behoeften van de diender op straat met betrekking tot IBT?

Wat zijn de gevolgen voor geweldstoepassing als rechercheurs met alleen een pistool op pad gaan, zonder andere, minder zware gewelddsmiddelen?

Hoe stel je vast of een politiefunctionaris (naast de bestaande toetsing volgens de regeling toetsing geweldhantering politie RTGP) de vaardigheid bezit om te schakelen tussen verschillende momenten, bijvoorbeeld als het beter zou zijn om juist geen geweld te gebruiken, bezien vanuit een deëscalerend karakter, terwijl dat volgens de theorie wel gebruikt mag worden en wat betekent dit voor de politieorganisatie?

Veilig werken, wat is dat en hoe kunnen arbo-technische aspecten bij politiewerk in het politie-onderwijs ingebracht worden?

Vragen op het gebied van openbare orde en veiligheid in het algemeen

In hoeverre kan de informatievoorziening richting publiek verbeterd worden om gewenste effecten te bereiken?

In hoeverre kunnen wij leren van buitenlandse ervaringen/expertise met betrekking tot Crowd Control?

In hoeverre is criminele achtergrond van toepassing op het gedrag van een individu in een massa, bij relsituaties?

Hoe moet het evacuatie gedrag van mensen geregeld worden, zowel bij openbare orde, als bij brand in bijvoorbeeld winkels of na een terroristische aanslag?

Wat zijn de doorslaggevende factoren dat een situatie wel of niet uit de hand loopt?

Hoe kom je tot een bewustzijn bij alle collega's op alle niveaus wat betreft het effect van het eigen optreden?

Vragen met een multidisciplinair karakter

Hoe kun je kennis op het gebied van openbare orde overbrengen naar partners (bijvoorbeeld toezichhouders) die niet de middelen van de politie hebben? Kortom, hoe ga je om met verschillende inzichten van partners met verschillende bevoegdheden als je in een dreigende situatie terecht komt?

Wat kunnen de hulpdiensten van elkaar leren, bijvoorbeeld bij Incident Management?

Hoe kan de agressie tegen de hulpverleners verminderen?

Vragen die betrekking hebben op de (multiculturele) maatschappij, met name naar aanleiding van de rellen in Frankrijk

Kunnen de rellen zoals zich die in Frankrijk hebben afgespeeld, ook in Nederland plaatsvinden? Welke factoren zijn daartoe bepalend? Hoe kunnen we voorkomen dat dergelijke situaties ook in Nederland gebeuren?

Hoe moeten we reageren op mensen/ partijen die extreme stellingen innemen, zoals 'Alle moskeeën moeten verdwijnen in verband met het opruiende karakter'?

Hoe gaan wij om met allochtonen?

Wat zijn de gevolgen van de verminderde aandacht voor preventie?

Vragen op het terrein van onderwijs en kennis

Hoe kunnen we (politie)mensen het 'scenario-denken' aanleren, zodat ze meer in termen van "what if's" denken?

Hoe kunnen we (politie)mensen laten leren van wat er in andere regio's gebeurt, zodat ze niet denken dat wat elders gebeurt niet in hun regio zal plaatsvinden?

Hoe kan kennis vanuit het lectoraat op de juiste plekken terecht komen, bijvoorbeeld via het initiële en postinitiële onderwijs?

Hoe kunnen wij kennis vermeerderen om te kunnen herkennen wat er speelt en klaar te zijn op het moment dat het nodig is?

Vragen op het gebied van terreurbestrijding

Wat houdt de bestrijding van terreur precies in?

Wat is van de inhoud van terreurbestrijding van belang voor initieel onderwijs en wat voor post-initieel onderwijs en moeten beroepsprofielen of kernopgaven misschien aangepast worden?

Oude Apeldoornseweg 41-45
7333 NR Apeldoorn
Postbus 834
7301 BB Apeldoorn

T (055) 539 20 00
F (055) 539 26 25
E info@politieacademie.nl
www.politieacademie.nl